

А. А. Матюхина

СИНКРЕТИЧЕСКОЕ ЕДИНСТВО СОЦИАЛЬНОЙ И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ТРАДИЦИОННОЙ КУЛЬТУРЕ

Аннотация. В статье с философско-культурологических позиций рассматриваются особенности понимания такой этической категории как ответственность в традиционной культуре. Подчеркивается ее всеобъемлющий характер, синкретическое единство социальной и экологической ответственности. Подчеркивается, что исследование и использование наследия традиционной культуры является необходимым условием для утверждения ответственности как базовой ценности современного общества, что предполагает концепция устойчивого развития.

Ключевые слова: экологическая проблема, экологическая ответственность, социальная ответственность, мифологическое сознание, традиционная культура, календарные обряды.

O. Matyukhina

SYNCRETIC UNITY OF SOCIAL AND TRADITIONAL RESPONSIBILITY IN TRADITIONAL CULTURE

Introduction. The peculiarities of understanding the ethical category of "responsibility" in traditional culture from the philosophical and cultural standpoints are studied. Its all-encompassing nature and syncretic unity of social and environmental responsibility are emphasized. **The aim and tasks** are the relations of the norms of social and environmental responsibility in traditional culture. Therefore, the heritage of traditional culture in this direction acquires special significance in a new round of historical development.

Research methods. To implement this task, a cultural-historical methodological approach and analytical and descriptive methods are used. **Research results.** The author notes that traditional society provided a high level of social responsibility. Social responsibility was extended to nature. Its compliance was ensured by strict adherence to time-tested norms and rules turned into traditions. Social and environmental responsibility act as a syncretic whole in traditional culture. Folk traditions preserve it and fix it in the individual and social consciousness. It is emphasized that the study and use of traditional cultural heritage is a necessary condition for the establishment of responsibility as a basic value of modern society, which provides the concept of sustainable development. **Discussion.** In the late XX and early XXI centuries, the problem of environmental responsibility attracts much attention from philosophers, sociologists, culturologists, and other humanities. It is noted that the decisive role in the implementation of the problems of environmental responsibility in the scientific community was played primarily by the works of A. Schweizer, K. Mayer-Abiha, the concepts of G. Jonas, E. Levinas, E. Fromm. An important stage in the study of traditional cultural heritage in the field of ecology is the formation and development of ethnic ecology. **Conclusion.** The experience of the interaction of man and society with nature, accumulated in the traditions of culture is able to help find solutions to the environmental problems of today.

Keywords: ecological problem, ecological responsibility, social responsibility, mythological consciousness, traditional culture, calendar rites.

УДК 130.2(045)

Т. В. Мерщій

КОНТКУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ДО ПРИРОДИ

Державна служба якості освіти України

Анотація. У статті досліджується контркультура в контексті проблеми соціальної відповідальності людства перед природою. Глобалізаційні процеси культурно-цивілізаційного розвитку супроводжуються суперечностями, на фоні яких і функціонує масовий інтернаціональний соціокультурний феномен – контркультура. Культурно-цивілізаційний розвиток суспільства створює умови для формування та появи нових тенденцій у функціонуванні контркультури. Виникає значна кількість різноманітних угруповань, що базуються на різних системах цінностей, які обстоюють різні, часто абсолютно протилежні, погляди. Проте спільним є представлення контркультури як екологічної модальності культури, спрямованої на коеволюційну модернізацію сучасної цивілізації. Контркультуру можливо розглядати у вигляді діалектичного механізму культурних новацій, що стимулюють історичний розвиток цивілізації. І це універсалістське розуміння контркультури розкриває її філософський сенс і визначає її культурологічний зміст, про що й йдеться в статті.

Ключові слова: контркультура, субкультура, глобалізація, цивілізація, контекст «людина-природа».

Вступ

У сучасній культурфилософській літературі дослідженню контркультури приділяється значна увага. Завдяки зусиллям філософів, соціологів, культурологів на сьогодні вивченими є багато аспектів контркультури, з'ясовано чимало моментів, що дають можливість зрозуміти закономірності формування контркультурного середовища сучасного суспільства у системі «людина-природа».

Розглядаючи контркультуру в контексті проблеми соціальної відповідальності людини перед природою, ми маємо, перш за все, звернутися до явища соціальної відповідальності людини перед природою.

Соціальна відповідальність людства в контексті системи «людина-природа» полягає в ототожненні понять «екологія» та «життя». Онтологічним

еквівалентом цього ототожнення може бути висунуте Ж.-Б. Ламарком поняття «біосфери» як сфери дії всього живого на Землі, що включає живі організми, середовище їхнього проживання та систему зв'язків, що організовується і підтримується живими організмами з природним середовищем. Природа постає як елемент як складова можливостей людини (Новак, 2013: 112). Тому в якості ціннісної домінанти культурно-цивілізаційного розвитку контркультура пропагувала екологічний імператив, де будь-яка жива істота розглядається як ціль, і ніколи тільки як засіб. Сенс цієї вимоги полягає в тому, що кожен індивід, соціальна група, суспільство або людство загалом у своїх помислах та діях, що мають пряме чи непряме відношення до стабільності природи як біосфери, повинен поводитися так, щоб норма цієї

поведінки могла стати загальною екологічною нормою.

Мета дослідження

Контркультура зустрічається з новими викликами свого соціального буття. Одним із цих викликів є проблема соціальної відповідальності людини перед природою. Тому важливо проаналізувати зміст феномену контркультури у зв'язку зі ставленням її членів до природи. Це передбачає також розгляд контркультури як історичного й універсального феномену, її осмислення у руслі історичної динаміки цивілізаційного процесу.

Методологія дослідження

Для досягнення мети і вирішення більш конкретних дослідницьких завдань будуть використані культурно-історичний, соціокультурний та синергетичний методологічні підходи. Культурно-історичний підхід дозволить прослідкувати стадіальність розвитку контркультури на прикладі масових молодіжно-студентських рухів провідних західних країн другої половини ХХ сторіччя. Цей підхід буде застосовано для виявлення універсальності контркультури та її ставлення до проблеми людина-природа в історичній динаміці розгортання світового культурно-цивілізаційного розвитку.

Соціокультурний підхід застосовуємо до осмислення проблеми ставлення представників контркультури до природи, детермінованих потребами й характером розвитку суспільства. Синергетичний підхід, навпаки, використовуємо для дослідження контркультури в історичній динаміці розвитку цивілізації у вигляді культурно-контркультурної діалектики, в контексті проблеми системи «людина-природа», що перебуває у стані постійної трансформації.

Результати

Контркультура стала квінтесенцією сучасного молодіжно-студентського руху, увібравши в себе багато характерних суперечностей культурно-цивілізаційного розвитку в епоху модернізації. Контркультура – своєрідна реакція на глобальні проблеми культурно-цивілізаційного розвитку людства, які дають про себе знати на сучасному етапі модернізації. Так, якщо до «першої групи» глобальних проблем, що відрізняються найбільшою актуальністю, можливо віднести комплекс екологічних, економічних, соціально-демографічних і політичних суперечностей сучасної цивілізації, що викликали широкий громадський резонанс, то вони не могли залишити осторонь молодь і послужили головною причиною розгортання руху контркультури. Іншими словами, це так звані ідеї «революції свідомості»; «молоді як єдиного революційного класу», що стали складовою смислового ядра контркультури.

У своєму поступі контркультура висунула низку ідей та заходів, спрямованих на трансформацію сучасної цивілізації в дусі гуманістичної та екологічної моделі. Сюди стосується і вироблення та пропаганда альтернативного стосовно до екологічно-катастрофічного світогляду «масового споживання» розвиненого індустріального суспільства, світогляду «екологічного центризму», що розглядає зміст і перспективи людського буття, виходячи з

усвідомлення людиною своєї близькості до природно-географічного середовища та його універсальної цінності у світі.

Особливо відчутний інтерес був прикутий до феномену контркультури з боку «нових лівих», представнику яких, американському соціологу Т. Розаку належить запровадження у широкий обіг поняття «контркультура». Останній зазначав: «Здається безсумнівним, що зацікавленість нашої студентської та учнівської молоді в психології відчуження, східній містиці, психоделічних речовинах та комунітарних експериментах формують культурну сукупність радикально відмінну від цінностей та уявлень, які домінували у нашому суспільстві, принаймні з часів наукової революції ХVІІ ст.» (Розак, 1979: 117). Отже, у розумінні Т. Розака, а надалі й більшості «нових лівих», поняття «контркультура» охоплювало певний принципово новий тип світогляду та свідомості, який є «революційним» щодо панівної культури. Зокрема дослідник вважав, що створення контркультури передбачає формування нових стосунків між людьми, формулювання і прийняття нових цінностей, вироблення нових соціальних норм, принципів, ідеалів, естетичних та етичних критеріїв, виховання нового типу особистості з новими формами свідомості й дії.

У 60-х роках ХХ століття західне суспільство вступило в постіндустріальну епоху. Європа стала відносно ситим континентом. Прискорення темпів науково-технічного прогресу в середині ХХ ст. поглибило розрив між поколіннями. Культура попереднього покоління вже не могла задовольнити молодь, що не знаходила в ній відповіді на свої проблеми. Конформістський характер культури вступав у суперечності з динамічністю молоді, не відповідав змінам її становища в суспільстві. Молодь прагнула до активного впливу на стан речей у суспільстві; не наслідування зразку та включення в істеблішмент, а побудови світу згідно із своїми уявленнями і потребами. Вона стала вимагати для себе прав у суспільстві, які відповідали її ролі, що зростає. Молодь не хотіла включатися в існуючу культуру, а прагнула створити власну культуру, яка задовольняла її потреби та прагнення. Результатом цієї суперечності стало зростання культурного відчуження від пануючих цінностей, традицій, ідеалів. Проявами відчуження стали, з одного боку, культурний абсентеїзм, а з іншого, – масові виступи проти існуючої влади. Прагнення до переоцінки цінностей захопило не тільки традиційно схильні до цього молодіжні, етнічні, маргінальні й інші субкультурні утворення, але й широкі верстви населення, включаючи значну частину інтелектуальної еліти Заходу. Ріст масових рухів у 1960-і роки минулого століття сприяв соціальній активності тих груп, які були прямо пов'язані з виробництвом духовних цінностей.

Обговорення

У духовному плані 1960-і роки стали часом панування деяких основних романтичних ідей. Істотна роль приділялася інтуїції, нерациональним формам освоєння дійсності, творчій уяві, природному

початку в людині. Особливе звучання знайшла ідея свобідного саморозкриття особистості в її повсякденному існуванні. К. Г. М'яло справедливо розглядає спосіб відчуження, що найбільше повно виявив себе в духовних пошуках 1960-х років, як одну із сучасних специфікацій романтизму, тобто як «рух, спрямований на виявлення в людській свідомості того, що не знаходить вираження в межах реального існування» (М'яло, 1985: 123). Дійсно, можна виявити прямий зв'язок між світоглядними установками романтизму й контркультурною орієнтацією та сферою невітленого можливого, інтуїтивного, тими сторонами людського буття, що складніше за все піддаються раціональній реконструкції. Контркультура демонструє своєрідний ескапізм, створюючи ілюзорні реальності й указуючи шляхи знаходження «нової чуттєвості» у релігійному контексті. Контркультура й лівоадикальні художні ідеології культивували образ свобідного художника як ідеальну модель особистості, що не знає примусу й меж свобідного польоту фантазії (П. Шнайдер, Р. Швендтер, Х. Енценбергер).

Серед ініціатив контркультури, спрямованих на становлення цивілізованої світової спільноти, що передбачає пріоритет універсальних – інтерсуб'єктивних (Е. Гуссерль) цінностей, слід зазначити проект «екологічного соціалізму», на основі якого у 80-х роках XX століття сформувався рух «зелених». Сенс «еко-соціалізму» лежить у реформуванні світової спільноти, при якому всі питання про владу та власність ставляться в залежність від завдання усунення антагонізмів між суспільством та природою і на перший план виходить соціальний орієнтир на вирішення екологічних проблем.

Постматеріальна «ідеологія еко-соціалізму» ставить під сумнів суто техногенний зміст поняття «прогрес». На сучасному етапі розвитку цивілізації, відбувається виснаження невідновних природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, накопичення засобів масового ураження, здатних знищити все живе. Оскільки проблема виживання настільки гостро постає перед людством, остільки до поняття «прогрес», згідно з цією ідеологією, потрібно підходити з нових позицій, з обов'язковим урахуванням глобальної екологічної проблеми. Ідеал альтернативного, по відношенню до розвиненого індустріального капіталізму, еко-соціалістичного суспільства передбачає принцип демократичного самоврядування, на основі гармонізації взаємозв'язків суспільства та природи при домінуванні екологічно пріоритетних соціальних та моральних цінностей, домінантою яких має бути екологічний імператив. Головною ж метою політики в еко-соціалістичному суспільстві оголошується збереження та покращення природного й соціального середовища життєдіяльності особистості. Організація оптимального користування природними ресурсами розглядається тут як найважливіший показник соціального прогресу.

З огляду на еколого-центристські інтенції молодіжної контркультури і її масовий міжнародний масштаб прояву, можливо сказати, що контркультурає найважливішою ідейною та практичною складовою розгортання сучасного міжнародного екологічного

руху. Адже ідеї та цінності контркультури мали широке поширення серед молоді США та інших західних країн, оскільки «молодь у віці до 25 років у 60-х рр. XX століття становила майже 50% населення» (MacDonald, 1968: 108).

Масове поширення молодіжного руху контркультури та її популярності серед різних соціальних верств західного суспільства поглинає окремі феномени соціокультурного життя, починаючи від субкультури і завершуючи масовою культурою загалом. При цьому в історії цивілізації виникають такі ситуації, коли певні субкультурні феномени, їхні локальні ідейно-ціннісні комплекси починають претендувати на певну універсальність і виходять за межі власного субкультурного середовища, пропагуючи нові духовно-практичні стратегії розвитку суспільства. В даному випадку можливо вже говорити не про субкультурні, а контркультурні, або навіть культурні, тенденції розвитку суспільства.

Аналізуючи вплив контркультури на сучасне соціокультурне життя, ми спостерігаємо, що у 60-х роках XX ст. у західних країнах виникла нова постматеріальна культура, яка увібрала у себе азіатську пантеїстичну культуру та інші субкультурні традиції, такі як містичні культури, романтичне світовідчуття богеми, пасторалізм, язичницьку мудрість американських індіанців. Контркультура зуміла повністю розкрити у собі потенціал альтернативної культури.

З 60-х років XX століття молодіжна контркультура стає помітним явищем соціокультурного життя західного суспільства, інституційна система якої зазнала впливу в ході своєї трансформації та зуміла асимілювати багато характерних рис молодіжного руху. Б. Бергер зазначає, що молодіжні субкультури протесту не зникли, а вплели в тканину техногенної цивілізації чужі їй різнокольорові нитки, у результаті чого сама тканина перетворюється, стає іншою (Сухіна, 2006: 141). Він переконаний, що процес створення нової культури продовжується, і сьогоднішній плюралізм духовно-ціннісних орієнтацій – це запорука майбутньої універсальної культури, яка дасть основу подальшого дроблення «батьківської» культури (Сухіна, 2006: 141). Виходячи з еколого-центричного руху контркультури, цю «батьківську» модальність культури можна назвати екологічною.

Підсумовуючи ідейно-практичні починання контркультури, пов'язані з виробленням основ планетарного еколого-центристського світогляду, І. Сухіна виділяє наступні їхні основні змісти:

- 1) буття являє собою цілісність, що розвивається;
- 2) втіленням буття як життя є природа, яка у своєму трансцендентному вимірі тотожна Богу, що символізує його креативну – породжувальну силу;
- 3) втіленням позитивної всеєдності буття виступає життя, яке має стати об'єктом релігійного пієтету;
- 4) квінтесенцією буття, в якій життя усвідомлює та здійснює себе, є людина як суб'єкт розуму та культуротворчості;
- 5) феномен людини є виразом трансцендентного початку природи;
- 6) сутність людини визначається характером його праксеологічного ставлення до реальності, спонукальним мотивом якого виступає система ціннісно-сислової орієнтації, а об'єктивацією –

цивілізація як сукупність культурних досягнень людства;

7) через свій глобальний культуротворчий потенціал людство має виступити об'єднуючим початком природи як ареалу життя, забезпечивши його всебічний розвиток, а не деградацію;

8) глобальною світоглядною парадигмою сучасного культурно-цивілізаційного процесу має стати екологічний імператив, покликаний забезпечити коеволюцію планетарної системи взаємозв'язків «цивілізація-природа» (Сухіна, 2006: 141).

Ця світоглядна програма прокламувалась контркультурою з метою духовного оздоровлення сучасного людства та цивілізації. Контркультура, втілюючи сукупний ефект активного духовно-практичного пошуку нового орієнтиру розвитку цивілізації, породила справжню «цінність революції», головною метою якої є модернізація екологічного світогляду суспільства.

Філософський аналіз інтенцій молодіжного руху контркультури вказує на те, що глобальні проблеми, породжені техногенною модернізацією суспільства, змушують сучасне людство звернути увагу до локальних цінностей, до пошуку та акцентуації загальнолюдського ціннісного початку у формі глобального світогляду. В умовах глобальної техногенної модернізації, біологічний та онтологічний рівні людського буття виявляють свою кореляцію, і найважливіші перипетії культурно-історичного філогенезу людства актуалізуються на індивідуально-особистісному рівні життя.

Саме цим багато в чому були викликані нонконформістській тональності молодіжного руху. Філософський сенс феномену молодіжної контркультури висловлює необхідність зміни культурної парадигми техногенно-індустріальної цивілізації. Контркультура пропонує ціннісно-світоглядні контури еколого-центристської або коеволюційної модальності культурно-цивілізаційного процесу. Адже, відповідно до світогляду еколого-центризму, контркультура (в рамках руху за релігійне відродження сучасного суспільства) займалася популяризацією пантеїстичних релігійно-філософських навчань Сходу (індуїзму, даосизму, дзен-буддизму, синтоїзму), в яких природоцентризм є сакралізацією природного початку буття. Завдяки впливу контркультури масового поширення на Заході набувають орієнтовані на естетизацію природного середовища людського буття такі види японської культури (мистецтва), як: пейзажний живопис лаконічного зображення (вабі), аранжування квітів (ікебана), медитативна поезія (хайку) та медитативна психо дза-дзен), театральне мистецтво Ногаку (Но), чайна церемонія (тяною), а також військово-спортивні мистецтва Японії (дзю-до, карате-до, айкі-до та ін).

Розгортання контркультури в ході молодіжних рухів вказує на те, що цей феномен є потужним каталізатором культурно-історичної творчості, що знаменує собою процес вироблення нової культурної парадигми для перспектив розвитку цивілізації. І контркультура постає як діалектика аксіологічних новацій, що виявляється на переломних етапах культурно-цивілізаційного процесу розвитку людства. Контркультура як соціальний феномен показує що,

на переломних етапах культурно-цивілізаційного процесу виникають ситуації, коли деякі локальні системи цінностей, через свій перспективізм виходять за межі своєї субкультурою середовища, стверджуючи нові світоглядні пріоритети людської життєдіяльності і набувають тим самим універсального характеру. В даному випадку можна говорити про діалектику контркультурних новацій, що стимулює історичну динаміку розвитку цивілізації шляхом вироблення нових культурних парадигм.

Синергетичний підхід розглядає контркультуру в історичній динаміці розвитку цивілізації у вигляді культурно-контркультурної діалектики. В цьому випадку панівному типу культури відводиться роль стабілізуючого початку, а контркультурі – роль динамічно-оновлюючого початку, з яким пов'язані культурні ціннісно-сміслові нововведення. В такому випадку креативний (динамічний) потенціал контркультури знаменує собою перебіг соціокультурних змін, а стабілізуючий початок культури – адаптацію позитивних результатів контркультурних новацій. При завершенні певних історичних етапів розвитку цивілізації цей діалектичний механізм контркультури знову і знову відтворює себе.

Отже, найбільш сприйнятливою до контркультурних новацій є молодь. Сам же префікс «контр-» аж ніяк не означає заперечення культурної спадщини. Моменти заперечення певних консервативних елементів культури, безумовно, мають місце, але як початковий етап, як засіб підготовки контркультурних новацій, що мають характер і сенс утвердження нових ціннісно-світоглядних орієнтирів людської життєдіяльності.

Висновки

Контркультура як соціальний феномен може розглядатися у двох аспектах: конкретно-історичному та універсальному. Як конкретно-історичний феномен контркультура представляє комплекс молодіжних субкультур, що розгорнулися з другої половини ХХ століття у провідних західних країнах, а потім і в усьому цивілізованому світі (у тому числі – в Україні), що виражають особливості молодіжної соціалізації в умовах техногенної модернізації суспільства та глобальних проблем сучасності. Висунув поняття «контркультури» Т. Роззак через нові ідейно-ціннісні ініціативи, пов'язані з молодіжними рухами та субкультурами Заходу 60-70-х рр. ХХ століття.

Аналіз змістовних інтенцій руху контркультури дозволяє, з одного боку, розглянути її як ціннісно-світоглядний проект коеволюційної (екологічної) модернізації розвиненого індустріального суспільства та сучасної техногенної цивілізації. З іншого – уявити її у вигляді універсального феномену, що стимулює подальший хід культурно-цивілізаційного процесу.

Список літератури

1. Mac Donald D. A Theory of Mass Culture / D. Mac Donald // Mass Media and Mass Man. – N.Y., 1968. – P. 12-24.
2. Roszak Th. Person/Planet: the creative disintegration of industrial society. N. Y., 1979. P. 121.
3. Гуревич П. С. Культура та контркультура / П. С. Гуревич // Культурологія. – М.: Знання, 1996. – С. 153-169.

4. Давидов Ю. М., Роднянська І. Б. Соціологія контркультури. Критичний аналіз. – М.: Наука, 1980. – 264 с.

5. Левікова С. І. Молодіжні рухи США / С. І. Левікова // Вісник Московського Університету. Серія 10. Філософія. – 1991. – №1. – С. 12-20.

6. Мяло К. Г. Под знаменем бунта / К. Г. Мяло. – М., 1985. – С. 103.

7. Новак Т. В. Місце контркультурних груп у гуманізації планетарного простору / Т. В. Новак // Космічне мислення і сучасність : матеріали міжнар. наук.-громад. конф. (Київ, 6–7 груд. 2013 р.). – Хмельницький: Хмельницьк. обл. центр Всеукр. Культурно-освітньої асоціації Гуманої Педагогіки, 2013. – С. 91-97.

8. Сухіна І. Г. Екологічний імператив у тих проблеми ставлення людини до природи: Монографія / І. Г. Сухіна. – Донецьк: МПП "ВІК", 2006. – 184 с.

9. Сухіна І. Г. Контркультура як екологічна модальність культури (витоки та сучасний контекст проблеми) / І. Г. Сухіна // Ноосфера: Зб. філософ. праць. – Донецьк: ДонНТУ. – 2002. – Вип. 2. – С. 160-170.

References

1. Davydov, Y.M. and I.B., Rodnyanska. 1980. *Sociologiya kontrkultury. Kritichnyj analiz. [Sociology of counterculture. Critical analysis]*. Moscow: Nauka.

2. Gurevich, P.S. 1996. "Kultura ta kontrkultura" ["Culture and counterculture"]. *Kulturologiya, Culturology*. Moscow: Knowledge.

3. Levikova, S.I. 1991. "Molodezhnye dvizheniya SSHA" ["US Youth Movements"]. *Vestnik Moskovskogo Universiteta, Bulletin of Moscow University, Series 10. Philosophy* 1:12-20.

4. MacDonald, D. 2005. *A Theory of Mass Culture*. In *Popular Culture. A Reader*, 39-46. Edited by R. Guins, and O. Zaragoza Cruz. London, Thousand Oaks: Sage Publications.

5. Novak, T.V. 2013. "Mistse kontrkulturnykh hrup u humanizatsii planetarnoho prostoru" ["The place of countercultural groups in the humanization of planetary space"]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-hromadskoi konferentsii, Proceedings of the International Scientific and Chromatic Conference*, Kyiv, December 6-7.

6. Roszak, Th. 1979. *Person/Planet: the creative disintegration of industrial society*. N.Y.

7. Sukhina, I.H. 2006. "Kontrkultura yak ekolohichna modalnist kultury (vytoky ta suchasnyi kontekst problemy)" ["Counterculture as an ecological modality of culture (origins and modern context of the problem)"]. *Noosfera, Noosphere* 2:160-170. Donetsk: DonNTU.

8. Sukhina, I.H. 2006. *Ekolohichnyi imperativ u tykh problemy stavlennia liudyny do pryrody [Ecological imperative in those problems of human attitude to nature]*: Donetsk: MPP "VIK".

9. Myalo, K.H. 1985. *Pod znamenem bunta [Under the banner of rebellion]*. Moscow.

Т. В. Мерцый

КОНТРУЛЬТУРА В КОНТЕКСТЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЧЕЛОВЕКА К ПРИРОДЕ

Аннотация. В статье исследуется контркультура в контексте проблемы социальной ответственности человечества за природу. Глобализационные процессы культурно-цивилизационного развития полны противоречий и перспектив развития человечества разных эпох, на фоне которых и функционирует массовый международный социокультурный феномен – контркультура. Культурно-цивилизационное развитие общества создает условия для формирования и появления новых тенденций в развитии контркультуры. Возникает значительное количество разнообразных группировок, базирующихся на разных системах ценностей, отстаивающих разные, часто совершенно противоположные взгляды. Однако общим представлением контркультуры как экологической модальности культуры, направленной на коэволюционную модернизацию современной цивилизации. Контркультура можно рассматривать посредством диалектического механизма культурных новаций, стимулирующих историческое развитие цивилизации. А это универсалистское понимание контркультуры и раскрывает её философский смысл и определяет её культурологическое содержание.

Ключевые слова: контркультура, субкультура, глобализация, цивилизация, контекст человек-природа.

T. Mershchii

COUNTERCULTURE IN THE CONTEXT OF THE PROBLEM OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF MAN TO NATURE

Introduction. The counterculture has become the quintessence of the modern youth-student movement, absorbing many characteristic contradictions of cultural and civilizational development in the era of modernization. **The aim** of the study is to analyze the content of the phenomenon of counterculture in connection with the attitude of its members to nature. This also involves considering counterculture as a historical but also a universal phenomenon, its understanding in line with the historical dynamics of the civilization process. **Research methodology.** Cultural-historical, socio-cultural, and synergetic approaches are used. The cultural-historical approach allows tracing the gradual development of counterculture on the example of mass youth-student movements in the leading Western countries of the second half of the XX century. The socio-cultural approach is applied to understand the problem of the attitude of counterculture to nature, determined by the needs and nature of society. The synergetic approach, on the contrary, is used to study counterculture in the historical dynamics of civilization in the form of cultural and countercultural dialectics. **Research results.** The 1960s were a time of the domination of some basic romantic ideas. The idea of free self-disclosure of the individual in his daily existence found a special sound. Among the counterculture initiatives, the project of "environmental socialism" of the 1980-s should be noted. The "green" movement was formed in the XX century. The meaning of "eco-socialism" lies in the reform of the world community, in which all issues of power and property are dependent on the task of eliminating antagonisms between society and nature. At the present stage of the development of civilization, the mass spread of the youth movement of counterculture and its popularity among various social strata of Western society absorbs certain phenomena of socio-cultural life, from subculture to mass culture in general. **Discussion.** Philosophical analysis of the intentions of the youth movement of counterculture indicates that global problems caused by man-made modernization of society force modern humanity to pay attention to local values, to seek and emphasize universal values in the form of a global worldview. **Conclusions.** Counterculture as a phenomenon can be considered in concrete-historical and universal aspects. As a concrete-historical phenomenon, counterculture is a complex of youth subcultures that unfolded from the second half of the XX century in leading Western countries, and then throughout the civilized world (including Ukraine), expressing the features of youth socialization in technogenic modernization of society and global problems of today. Analysis of the meaningful intentions of the counterculture movement allows, on the one hand, to consider it as a value-based project of co-evolutionary (ecological) modernization of a developed industrial society and modern man-made civilization. On the other hand, is to present it as a universal phenomenon that stimulates the further course of the cultural and civilizational process.

Keywords: counterculture, subculture, globalization, civilization, human-nature context.